

port. i lleon. *mouco*, etc.) sembla que pertot es tracta d'una creació expressiva sense etimologia, i realitzada de manera independent i divergent per tots aquests idiomes. □ I.^a doc.: *moza* adj. fem., c. 1200; *muç*, *muça*, Ss. XIII i XV; *mussar-se*, 1507; *esmuçar*, 1561.

En un temps en què encara no estava en curs la ç i s'usava en lloc d'ella la z, escrivia Guillem de Berguedà, c. 1200, parlant d'un cavaller que l'atacà a llançades, el vers: «que mort m'agraz si lansa no fos *moza*» o sigui 'poc tallant'; i en un altre passatge mo-teja de «lenga *moza* de sal» un seu adversari de qui es mofa, o sigui 'llengua esmussada, sense gràcia, sense sal'.¹ Es tracta, doncs, d'un adjectiu *moç*, *moça*, amb els mateixos significats que *esmussat* però amb vocalisme o. També apareix, però, amb vocal u ja antigament, si bé Arnau de Vilanova, amb metonímia, desvia l'aplicació al menjar que causa esmussament: «les figures que menjar deven *muçes*, ço és a saber, un poc agres» (NCL. II, 148); i més tard en JnEsteve (Li. Eleg. R-5-a: «les dents *mucēs*: stupor dentium») i en Roís de Corella amb aplicació normal «O febrida espasa de Achilès --- axí *muça* y envellida en trocejar los ossos e carn dels fills!» (Obres, 20); segons el DAG. *tenir les dents mucēs* es troba també a València en els Ss. xv i xvi. *Mussar-se les dents*: «Pel fort agraç / que elles menjaren, / a mi restaren / les dents *muçades* / e descalçades / injustament», JRoig (*Spill*, 4913); «abans que pequem, ja som en pecat enfangats! --- los nostres pares han menjat l'agràs e les nostres dents se són *mussades*», BOliver (*Excitatori*, 104); «ací se'ls hi *mussen* els forats» (barrines per forar el sòl) ross. (Codalet, 1960). Per al pas al sentit de les dents, cf. el significat «producers dentera por comer fruta verde» que ha pres el nostre *oscar* en el roncalès *ozkatu* (Azkue).

Pel que fa al verb derivat, *esmussar*, el tenim des de la *Disputa de Viudes e Donzelles*, publ. el 1561: «essent dolça y fèrtil - la fruyta madura, / cercau la que, verda - se cull dels fruytals, / la qual (com és cosa - que mil dans procura) / *esmuça* dels jóvens la fort dentadura, / y l vell no la menja - com no té que-xals» (v. 46, p. 191). I ja Busa-N., el 1507, recollia «*mussarse les dents*: stupent dentes; *mussament de dents*: stupor dentium» (D VII, 2.5f.)² «*Esmusar*: tener dentera» i «*esmussarse*: embolarse, -usar: dar dentera» figuren en Sanelo (149v.; II, 22v1), i després en els lèxics valencians posteriors. També amb u aquesta forma com a val. (Renat, «El Camí», 14-iv-34) i com a eivissenca («dentera, embotar el filo», PzCabr.).

La forma amb u avui sembla ser general o molt predominant no sols allí sinó a Mallorca, on interessa especialment la forma adjectiva *esmús*, aplicada materialment i en sentit figurat; quant a les armes ja escrivia MAguiló en un poema primerenc, de 1847: «Don Anfós de Castell-negre / ç d'ahon ve ab son patje N'Uch? / —Ve de dar una batalla / y la seua host ha perdut; / per més qu'ell l'encoratjava, / sa gent esglayada ha fuyt: / torna ab la veu escanyada, / y ab son llarch montant *esmús*» (JMBover, *BiEscrBal.* I, 561.2.4; *Antol. Po.*, 1975, 85); i AMAlcover l'usa

per 'frustrat, malhumorat': «En F. --- en romangué *esmús* de tot i el dimoni el se'c duya --- perquè quan jo proposí --- ell ja ho tenia tot preparat per proposar-ho» (BDLC XI, 310; XIII, 226). En fi suposo que la variant amb u també deu tenir força extensió en cat. occ., on veig *amús* substantivat amb el sentit d'«aspror»: «pessant-los a assecar, els aranyons perden l'*amús*» em deien a les portes d'Andorra (Arcavell, 1936).

Tanmateix el vocalisme que hi posava G. de Berguedà no s'ha quedat pas extingit. En català central avui solament es manté el verb *esmussar-se*, i en boca de molta gent, incloent-hi l'ús literari, fa el present *esmussa*. Però a Barcelona se sent més aviat *s'esmoçssa*, i personalment puc donar fe que en l'ús barceloní més familiar es diu així i s'usa en general parlant de les dents, si bé no és gens rar aplicar-ho a un ganivet, almenys com a participi, i no estranyaria si es digués d'altres eines de metall o armes. En tot cas no sóc sol entre els barcelonins: «tot hi era: el rovellat morter, l'abonyegada regadora, les *esmoçsades* falç ---», Pons i Massaveu (*Trascant p. l. S.*, 57). Ara bé, per més desusat que això sigui a Mallorca i en el valencià general, no manquen testimonis de la forma amb o en l'occ. i Nord valencià: «--- arreu llancen la mort! / fins que, *esmoçsats*, llurs glavis, de tant ferit, no tallen, / com ganiveta usada, que té engraixat lo tall», *Seidia*, 62; *amõsa* a les Borges Blanques (BDLC VI, 52); i en el Flamicell ens explica Violant d'una mena de moles que «no pelen tan el segó, però no es trenquen tant les pedres ni *s'amossen* tan aviat» (*Pa.*, 46).

Si passem a les llengües veïnes, haurem de citar primerament el fr. *émoussé*, *émousser*, que són de la llengua comuna, i acompanyats de *mousse* que ho és un poc menys. D'altra banda it. comú *mozzo* 'esmussat', però a Lombardia apareix en una forma *moç*, amb una ç estranya des del punt de vista italià, però que l'enllaça amb el nostre *moçxo*, cast. *mocho*. En castellà la documentació antiga és mossàrab: en una escriptura aràbiga de Toledo, de 1170, se cita un personatge anomenat *Duminqu Al-Múgu* propietari d'unes cases que després, en doc. de 1234, en romanç són designades com «las que tovo Domingo *Mochos*» (de fet aquella grafia aràbiga vol representar aquests mateixos sons).

Després no n'hi torna a haver testimonis fins a Nebrija: «*mocha*, cosa sin cuernos: mutilus», i el *DAut.* dóna diversos exs. en els Ss. XVI-XVII, però no escau dubtar que no hagi estat d'ús general des de molt més antic: de fet la llacuna està omplerta pels noms de lloc com *Calamocha* i *Torre Mocha*, aquest ja documentat en una escriptura toledana de 1215. Les accs. són «(animal) a quien han cortado las hastas ---», «pelado u cortado el pelo», «de los árboles que se han mondado de las ramas y copa» «o de otra cosa que le falta la punta» com explica el *DAut.*; afegint que es pot substantivar amb el sentit de «el remate grueso y redondo de qualquier cosa larga»; cosa que en mossàrab tenim ja exemplificada per Abenloyon (Almeria, 1348) en la forma de plural aràbic *muçgát* per «resecos de las ramas grandes de un árbol cortado con sierra» (ço que s'interpreta com a pl. d'un *múça* o *mauçha*).